

Силабус
навчальної дисципліни
Охорона археологічної та культурної спадщини України
2025-2026 навчальний рік

Освітня програма «Історія»
Спеціальність «В9 Історія та археологія»
Галузь знань «В Культура, мистецтво та гуманітарні науки»
Рівень вищої освіти «Другий»

Викладач (і)	старший викладач Короткий Олексій
Посилання на сайт	https://old.bdpu.org.ua/faculties/gef/structure-gef/kaf-istor/composition-kaf-istor/korotkyy-oleksiy-viktorovych/
Контактний тел.	+380991785370
Е-mail викладача:	innsmouthko@gmail.com
Графік консультацій	Консультація відбуваються за допомогою дистанційних технологій у вільний від занять час

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
3/18	10 годин	8 годин	–	–

Семестр: осінній.

Мова навчання: українська.

Ключові слова: право, законодавство, археологічна спадщина, культурна спадщина, охорона, відповідальність.

Мета та предмет курсу: використовуючи найновіші розробки археологів та правознавців, сформувати у студентів знання про сучасний стан та актуальні проблеми охорони археологічної спадщини в Україні а також в широкому ознайомленні студентів із сучасним станом за кордоном. Предмет – міжнародне та українське законодавство з охорони археологічної спадщини.

Компетентності та програмні результати навчання:

	Програмні і компетентності	Компетентності	Результати навчання
	Загальні компетентності (ЗК)	<p>ЗК 02. Здатність працювати автономно.</p> <p>ЗК 03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК 04. Здатність спілкуватися іноземною мовою.</p> <p>ЗК 05. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).</p> <p>ЗК 06. Здатність працювати в міжнародному контексті.</p> <p>ЗК 07. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.</p> <p>ЗК 08. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.</p> <p>ЗК 09. Здатність приймати обґрунтовані рішення.</p>	<p>ПРН 1. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень.</p> <p>ПРН 2. Здійснювати рецензування, коментування, анотації наукових, науковопопулярних, освітніх та публіцистичних текстів, які стосуються питань історії та археології.</p> <p>ПРН 3. Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проекти з урахуванням сучасних методологічних підходів.</p> <p>ПРН 4. Застосовувати у професійній діяльності у сфері історії та археології сучасні цифрові інструменти і технології для пошуку, збереження і оброблення інформації, у тому числі для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних проєктів.</p> <p>ПРН 5. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.</p> <p>ПРН 6. Здійснювати експертизу пам'яток історії, археології та культури з метою їх охорони та можливого подальшого використання.</p> <p>ПРН 7. Зрозуміло і</p>
	Фахові компетентності спеціальності (ФК)	<p>ФК 01. Здатність виявляти та досліджувати історичні й археологічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію.</p> <p>ФК 02. Здатність здійснювати історичні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук.</p> <p>ФК 03. Здатність презентувати та обговорювати результати досліджень і професійної діяльності у сфері історії та археології.</p> <p>ФК 04. Здатність виявляти специфіку в підходах до вирішення проблем в галузі історії та археології</p>	<p>і технології для пошуку, збереження і оброблення інформації, у тому числі для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних проєктів.</p> <p>ПРН 5. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.</p> <p>ПРН 6. Здійснювати експертизу пам'яток історії, археології та культури з метою їх охорони та можливого подальшого використання.</p> <p>ПРН 7. Зрозуміло і</p>

		<p>представників різних наукових напрямків та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки.</p> <p>ФК 05. Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері історії, археології та/або дотичні до них міждисциплінарні проекти.</p> <p>ФК 06. Здатність здійснювати експертний аналіз в предметній області.</p> <p>ФК 08. Здатність працювати в міжнародному контексті і реалізовувати спільні проекти у сфері історії та/або археології з європейськими та євроатлантичними інституціями.</p> <p>ФК 09. Здатність використовувати сучасні цифрові інструменти і технології для проведення досліджень та професійної діяльності у сфері історії та археології.</p> <p>ФК 10. Усвідомлення принципів академічної доброчесності та норм професійної етики.</p> <p>ФК 15. Здатність на фаховому рівні аналізувати різні типи і види джерел для історичного дослідження з використанням методологічного й теоретичного інструментарію.</p>	<p>недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з питань історії та/або археології до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.</p> <p>ПРН 8. Розширювати актуалізовану джерельну базу за рахунок введення до наукового обігу архівних джерел, опрацювання фондів музеїв, участі у наукових й археологічних експедиціях тощо.</p> <p>ПРН 9. Здійснювати викладацьку діяльність у закладах вищої освіти на основі сучасних освітніх технологій, а також принципів і практик європейських країн</p> <p>ПРН 14. Володіти навичками критичного та аналітичного мислення при роботі з історичними джерелами різного типу, включаючи вміння розпізнавати різні точки зору, визначати суперечності та ангажованість джерел</p>
--	--	--	---

Зміст курсу: Розвиток та становлення правової бази з охорони пам'яток археології. Міжнародно-правові стандарти охорони пам'яток археології. Сучасний стан чинного українського законодавства з охорони пам'яток археології. Проблеми охорони пам'яток археології. Проблеми виявлення археологічних пам'ятників і постановки їх на облік. Проблеми пов'язані з незаконними розкопками. Приватне колекціонування. Відповідальність за руйнування пам'яток археології. Цивільна відповідальність за руйнування пам'яток археології. Поняття «скарб» у чинному законодавстві України. Адміністративна відповідальність за руйнування пам'яток археології. Кримінальна відповідальність за руйнування пам'яток археології

Методи навчання: евристична бесіда, бесіда, пояснення; інтерактивні методи (робота в малих групах, мозковий штурм, метод проєктів, дискусія), імітаційна гра (наукова конференція, семінар-диспут), мультимедійна презентація, методи контролю і самоконтролю, самооцінювання, взаємооцінювання.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): Викладачі та всі здобувачі, що вивчають цей курс, зобов'язуються дотримуватись таких положень: [Про організацію освітнього процесу в БДПУ](#), [Про використання технологій дистанційного навчання в освітньому процесі Бердянського державного педагогічного університету](#), [Про академічну доброчесність у Бердянському державному педагогічному університеті](#), [Про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти у Бердянському державному педагогічному університеті](#), [Про внутрішню систему забезпечення якості освітньої діяльності Бердянського державного педагогічного університету](#), [Про політику попередження і боротьби із сексуальними домаганнями та дискримінацією у Бердянському державному педагогічному університеті](#) та розуміють, що за їх порушення несуть особисту відповідальність.

Відвідування занять з курсу є особистим вибором здобувача освіти. Під час лекційних занять лектор розкриває проблемні питання та концепти, які включені до семестрового оцінювання з курсу (екзамену). Під час практичних (семінарських) занять здобувачі освіти відповідають на оприлюднені заздалегідь проблемні питання, приймають участь в дискусіях та обговореннях. Важливим елементом опанування знаннями є *самостійна робота* студентів у вільний час від аудиторних занять (археологічна лабораторії, методичний кабінет, читальний зал).

Під час самостійної роботи здобувачі освіти готують індивідуальні завдання з курсу, які мають бути завантажені на платформу MOODLE у встановлені терміни. Право на перескладання поточних оцінок можуть отримати лише ті здобувачі, які пропустили заняття з поважних причин (лікарняний чи відрадження). Перескладання відбувається у формі усної співбесіди. Підсумковий контроль у формі екзамену складається з двох частин – тестова (розміщена на платформі MOODLE, тест має бути виконаний до дня екзамену) та усна (відповідно до розкладу екзаменаційної сесії, за екзаменаційними білетами у формі усної співбесіди). Здобувачі освіти, які отримали незадовільну підсумкову оцінку мають право на перескладання у встановлені терміни.

Використання штучного інтелекту (ШІ) при підготовці до практичних занять можливе виключно для структурування матеріалу, підготовки презентацій, перекладу джерел. Заборонено генерувати неперевіраних та неправдивих фактів (див. [Політика використання штучного інтелекту в освітньому процесі Бердянського державного педагогічного університету](#)).

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: комп'ютер, мультимедійний проєктор, археологічні артефакти, банери, власні мобільні пристрої.

Система оцінювання та вимоги: підсумкова рейтингова оцінка з курсу не може перевищувати 100 балів та розподіляється наступним чином: заходи поточного контролю – не перевищують 50 балів, залік – не перевищує 50 балів. За роботу на практичних (семінарських) заняттях здобувач може отримати не більше 30 балів. *Критеріями оцінки при усних відповідях* виступають: повнота розкриття питання; логіка викладення, культура мови; впевненість, емоційність та переконаність; використання основної та додаткової літератури (монографій, навчальних посібників, збірників документів, журналів, інших періодичних видань тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки. Тобто 5 балів – за повну та добре аргументовану й проілюстровану прикладами доповідь, 4 – за недостатньо повне, але певною мірою обґрунтоване повідомлення, проілюстроване прикладами, 3 – неповна відповідь з наведенням поодиноких аргументів та прикладів, 1-2 – за окремі

доповнення та приклади. **Самостійна робота студентів.** Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем програми курсу в цілому, так і деяких розділів тем у вигляді ілюстративного альбому-реферату. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється у вигляді написання альбому-реферату (змістові модулі 1 і 2). Самостійна робота студентів оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів у кожному із змістових модулів.

Критерії оцінювання альбому-реферату: 1) ілюстративний матеріал у вигляді рисунків з археологічних видань виконаний самостійно з зазначенням джерел. Він розкриває і відображає в певній мірі послідовність та сутність історико-археологічної періодизації. Присутні підписи під рисунками із зазначенням походження (пам'ятка). На картах відображені основні археологічні пам'ятки кожної доби (5-10), присутні легенди 8-10 балів; 2) ілюстративний матеріал у вигляді малюнків з археологічних видань виконаний самостійно, але історико-археологічна періодизація презентована неповно: відсутні ключові епохи, відсутні посилання на джерела, підписи під малюнками та картами неповні 5-7 балів; 3) альбом-реферат суто компілятивного рівня. Ілюстративний матеріал виконаний самостійно у вигляді рисунків та карт. Історико-археологічна періодизація презентована наполовину: відсутні ключові епохи та посилання на джерела. Відсутні підписи та легенди до рисунків та карт. Альбом-реферат виконаний неохайно. 1-4 бали; альбом-реферат не виконано 0 балів. За залік здобувач освіти може отримати до 50 балів: до 35 балів за тест на платформі MOODLE, до 15 балів за усну відповідь на другій частині екзамену (екзаменаційний білет містить три запитання, за кожне з яких здобувач може отримати не більше 5 балів).

Список рекомендованих джерел, літератури та інформаційних ресурсів:

Джерела

1. Конституція України 1996 р. (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
2. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини від 16 листопада 1972 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.nau.ua/doc/?code=995_089
3. Конвенція про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності: прийнята ЮНЕСКО 14 листопада 1970 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/5396-11
4. Міжнародна хартія з охорони і використання археологічної спадщини (Лозаннська хартія) 1990 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://spadshina.org.ua/index.php>.
5. Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини (переглянута) від 16 січня 1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. (зі змінами та доповненнями). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page>
7. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14>
8. Земельний кодекс України від 25.10.2001р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2768-14>
9. Цивільний кодекс України від 16.01.2003. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/697-12
10. Податковий кодекс України. Закон України від 02.12.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

11. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/280/97-вр>
12. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 8 червня 2000 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=3&nreg=1805-1420>.
13. Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua>laws/show/858-15](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15)
14. Про охорону археологічної спадщини: Закон України від 18 березня 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin>
15. Про державну експертизу землевпорядної документації: Закон України від 17.06.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua>laws/show/1808-15](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1808-15)
16. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 01.07.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua>go/1952-15](http://zakon.rada.gov.ua/go/1952-15)
17. Про перелік пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації: Закон України від 23 вересня 2008 року №574-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/574-17>
18. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони культурної спадщини: Закон України від 9 вересня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/12345.html>
19. Про затвердження Порядку укладення охоронних договорів на пам'ятки культурної спадщини: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2005 N1768 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1768-2001-п>

Базова

20. Гаврилюк Н. О., Михальчишин І. Р. Деякі проблеми пам'яткоохоронної справи в Україні (охорон курганів). *Археологія №1, 2001, с. 3-9.*
21. Мінаєва Н.І. Правові аспекти проблеми збереження археологічної спадщини. *Археологія № 2, 2004.*
22. Міщенко М. Археологічна пам'ятка як предмет злочину. – URL: http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=764
23. Михайленко Є. М. Поняття «археологічна спадщина» в сучасному законодавстві та в історії розвитку археології. *Археологія №4, 2010, с. 112.*
24. Мурзін В. Ю. Про збереження культурно-історичних пам'яток у світлі постанов Верховної Ради України. – URL: http://nbuv.gov.ua>portal/Soc_Gum/Dtr/pravo...pravo_02.
25. Мурзін В. Ю., Папанова В.А. Про порушення чинного законодавства про охорону археологічної спадщини (на прикладі Запорізької області). *Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Придніпровські соціально-гуманітарні читання». Частина I. Бердянськ, 2012. С.97.*
26. Мельничук О. Всесвітня культурна та природна спадщина як складова концепції загальної спадщини людства. *Право України №12, 2003, с. 93-97.*
27. Папанова В.А., Голик А.А., Калініченко К. О. Нариси з історії та археології Бердянського краю. Начальний посібник. Бердянськ: Видавник А. Ткачук, 2016.
28. Правова охорона культурної спадщини. Нормативна база: 36. документів. Київ: Видавництво ХІК, 2006.
29. Рудика Н.М. Українське законодавство з охорони пам'яток археології (становлення і розвиток). Київ, 2013.

30. Соловйова А. Історія становлення і розвитку кримінального законодавства України у сфері охорони об'єктів археологічної та культурної спадщини. *Актуальні питання державотворення. КНУ, 2016, Т.3, с.52-53.*

Додаткова

31. Про охорону і використання пам'яток історії та культури: Закон УРСР від 13 липня 1978 р. – URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
32. Метьолкін М. Археологія «чорна» чи «біла». *Дзеркало тижня*, № 23 (398) 22–27 червня 2002.– URL: <http://www.dt.ua/3000/3680/35151/>

Інформаційні ресурси

33. Автореферати дисертацій – URL: <http://www.lib.ua-ru.net/dissertation/code-07.00.04.html>
34. Сервер східноєвропейської археології – URL: <http://archaeology.kiev.ua/>
35. Спілка археологів України (*бібліотека*) – URL: <http://vgosau.kiev.ua/index.php>:
36. – журнал «Археологія» (1947-2022 рр.)
http://vgosau.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=93&Itemid=171
37. 4.Археологія і давня історія України (2009-2022 рр.) – URL: http://vgosau.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=111&Itemid.